

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

СУПРУН НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК [368.027.2/3:368.03]:005.915(043.3)

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Спеціальність 08.00.08 — Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі страхування ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Гаманкова Ольга Олексіївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри страхування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ткаченко Наталія Володимирівна,
Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України,
завідувач кафедри фінансів

кандидат економічних наук, доцент
Василенко Антоніна Василівна,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться «25» лютого 2014 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601

Автореферат розісланий «24» січня 2014 року

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, професор

А. М. Поддєрьогін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розбудова соціально-орієнтованої ринкової економіки залежить від багатьох чинників, серед яких - формування ефективного страхового ринку, здатного задовольняти потреби суспільства в надійному страховому захисті. Визначальну роль у реалізації цього завдання відіграє капітал страхових компаній, який слугує фінансовою основою розвитку не тільки окремої страхової компанії, а і страхового ринку в цілому.

Управління капіталом страхових компаній, побудоване на науково-обґрунтованих засадах, має бути адаптоване до сучасних умов господарювання у глобалізованому світі і забезпечувати платоспроможність страховиків, ефективний ризик-менеджмент в процесі їх діяльності, конкурентні переваги в ринковому середовищі, здатність надавати якісні страхові послуги.

Сучасна світова фінансова наука володіє значними теоретичними і практичними напрацюваннями вчених-економістів, які досліджували сутність капіталу та управління ним. Це праці Р. Брейлі, Є. Брігхема, А. Дамодарана, Т. Коллера, Т. Коупленда, С. Майерса, Дж. Мурріна, Б. Ніла, Р. Пайка, Дж. Фіннерті, Дж. Хікса, Дж. Хорна, Ф. Ченга, У. Шарпа та ін. Вагомий внесок у формування теоретичних основ управління капіталом здійснили вітчизняні вчені: М.Д. Білик, І.О. Бланк, В.В. Борщевський, М.А. Козоріз, В.В. Корнєєв, О.О. Терещенко, В.М. Федосов, Н.В. Шевчук, Г.О. Швиданенко та ін.

Проблематику управління капіталом страхових компаній досліджували такі вітчизняні та зарубіжні учені: А.П. Архіпов, В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, А.Л. Баранов, Д. Бланд, А.В. Василенко, О.О. Гаманкова, О.В. Козьменко, Є.А. Кургін, О.В. Мурашко, Н.Г. Нагайчук, Л.О. Орланюк-Малицька, С.С. Осадець, В.О. Сухов, Н.В. Ткаченко, Т.А. Федорова, Д. Хемптон, Г.В. Чернова, Р.Т. Юлдашев, Л.А. Юрченко та ін.

Віддаючи належне науковому доробку цих учених, слід зауважити, що управління капіталом страхових компаній потребує подальшого дослідження. Це стосується визначення достатності капіталу з врахуванням ризиків діяльності страховика, оцінки вартості капіталу за складовими, формування оптимальної структури капіталу для забезпечення фінансової надійності і ефективності діяльності страхових компаній.

Вагомість зазначених проблем та необхідність їх вирішення обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили мету, завдання, логіку, зміст дослідження та свідчать про його актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри страхування ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами «Система страхового захисту в умовах розбудови соціально-орієнтованої економіки» (номер державної реєстрації 0106U004360) і «Напрямки розвитку страхового сектору економіки України в умовах посилення глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0111U007428), в межах яких розроблено

пропозиції щодо узагальнення методів і підходів до управління капіталом з метою забезпечення фінансової надійності страхових компаній.

Особистий внесок автора полягає у розробці методів оцінки достатності капіталу страховика для покриття ризиків його діяльності, визначенні методичних підходів для з'ясування зв'язку між структурою капіталу та забезпеченням фінансової надійності, дослідженні факторів забезпечення ефективності використання капіталу страхової компанії.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних основ управління капіталом страхових компаній та розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу управління, спрямованих на підвищення ефективності діяльності і фінансової надійності страхових компаній.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність розв'язання таких завдань наукового і прикладного характеру:

- поглибити дослідження сутності капіталу страхових компаній та його ролі у забезпеченні сталого розвитку національного страхового ринку;
- узагальнити теоретичні засади управління капіталом страхових компаній з врахуванням специфіки страхової діяльності;
- виявити економічні чинники капіталізації страхових компаній України з урахуванням особливостей розвитку вітчизняного фінансового ринку;
- дослідити вплив капіталу на кількісні та якісні параметри забезпечення фінансової надійності страховиків з урахуванням вимог системи Solvency II;
- висвітлити особливості і ідентифікувати проблеми формування страховими компаніями оптимальних інвестиційних портфелів;
- систематизувати методи оцінки ефективності управління капіталом страхових компаній;
- обґрунтувати необхідність використання в страховій діяльності поняття «регулятивний капітал» та запропонувати методіку визначення його розміру;
- рекомендувати підходи до оцінки достатності капіталу страхових компаній з врахуванням ризиків їх діяльності.

Об'єктом дослідження є управління капіталом страхових компаній.

Предметом дослідження виступають фінансові відносини, що виникають в процесі управління капіталом страхових компаній.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено загальнонаукові методи пізнання: системного підходу при дослідженні економічної сутності та розробці концептуальних основ управління капіталом страхових компаній; порівняння, групування, аналізу і синтезу при дослідженні формування і використання капіталу страхових компаній в цілому та у розрізі його складових; метод економіко-математичного моделювання застосовано при виявленні залежностей між складовими капіталу і фінансовою надійністю страхових компаній; метод логічного узагальнення застосовано для формування висновків.

Інформаційна база дослідження. Законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування й розвитку страхового ринку України, дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної

комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Ліги страхових організацій України, Фондової біржі ПФТС, Європейської страхової та перестрахової федерації, Системи розкриття інформації на фондовому ринку України, звітні дані страхових компаній, звітно-аналітична інформація міжнародних та вітчизняних фінансових структур, монографічна та періодична література, ресурси Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад управління капіталом страхових компаній та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності. Наукові результати та основні положення дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною, отримані особисто автором і виносяться на захист, полягають у такому:

уперше:

- обґрунтовано визначення розміру регулятивного капіталу страхових компаній з урахуванням обсягу їх діяльності, структури активів і зобов'язань, що дало можливість запропонувати економічні нормативи оцінки фінансової надійності страховиків;

удосконалено:

- методичні підходи до аналізу використання капіталу страховими компаніями на основі показника співвідношення між надходженням страхових премій і капіталом, що забезпечить більш об'єктивну оцінку ефективності їх діяльності;

- методику аналізу макроекономічних показників страхового ринку України на основі групування страховиків за розміром їх активів відповідно до розробленого автором класифікатора, що дозволить виявляти неплатоспроможних страховиків у кожній окремій групі;

- теоретичні засади управління капіталом страхових компаній на основі поглибленого дослідження його структури, виявлення взаємозв'язків між складовими капіталу, що дозволить знаходити і формувати оптимальну структуру капіталу з врахування специфіки страхової діяльності;

набули подальшого розвитку:

- пропозиції щодо обчислення середньозваженої вартості капіталу страхових компаній з урахуванням вартості фінансування за рахунок залученого капіталу (страхових резервів), що дозволить підвищити точність оцінювання показників ефективності використання капіталу в процесі страхової діяльності;

- методичні підходи до оцінки платоспроможності страховиків з урахуванням реальних обсягів власного капіталу. Це дозволить виявляти необґрунтоване завищення його вартості в результаті дооцінки активів страхових компаній;

- рекомендації щодо зменшення ризику знецінення активів страхових компаній на основі диверсифікації їх вкладень відповідно до законодавчо встановлених принципів безпечності, прибутковості, ліквідності, що сприятиме підвищенню інвестиційної активності страховиків.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ та організацій, що підтверджується відповідними довідками про впровадження. Окремі висновки та рекомендації доведено до рівня практичного впровадження: Кабінетом Міністрів України (довідка №03093-09/73 від 10.10.2013 р.) у частині встановлення нормативів щодо формування регулятивного капіталу страхових компаній; Лігою страхових організацій України використані рекомендації стосовно оцінки співвідношення між надходженням страхових премій і капіталом страхових компаній при розробці методики оцінки ефективності діяльності страховиків для проведення аналізу страхового ринку України (довідка №363/III-6 від 18.10.2013 р.); Приватним акціонерним товариством СК «ПЗУ Україна» використовується запропонована в роботі методика оцінки середньозваженої вартості капіталу страхових компаній для проведення моніторингу ефективності використання фінансових ресурсів (довідка №217 від 04.10.2013р.); Приватним акціонерним товариством СК «Еталон» використані пропозиції щодо використання двофакторної моделі рентабельності власного капіталу для аналізу фінансової діяльності (довідка №84 від 12.09.2013р.).

Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Криворізький національний університет» при підготовці і викладанні курсів «Страховання» та «Страховий менеджмент» (довідка від 23.05.2013р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням здобувача. Автором здійснено особистий внесок в поглиблення теоретичних і практичних засад управління капіталом страхових компаній України. Проведене комплексне дослідження капіталізації страхових компаній, процесу формування і розміщення капіталу. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення управління капіталом страхових компаній з урахуванням сучасного стану фінансового ринку України.

Основні висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, одержані автором особисто та викладені в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасні проблеми фінансово-господарського контролю» (м. Кривий Ріг, 2008 р.); «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 2010 р.); «Проблеми розвитку сучасного суспільства: економіка, соціологія, філософія» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); «Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2011 р.); «Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації» (м. Київ, 2012 р.); «Економічний ріст в умовах державно-приватного партнерства» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 17 наукових працях загальним обсягом 11,6 д. а, що належать безпосередньо автору. У складі публікацій: 1 навчальний посібник, в якому автору належить 5,3 д. а., 10 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 5,7 д. а. (автору належить 5,6 д. а.), в т. ч. 1

публікація у зарубіжному виданні загальним обсягом 1,0 д. а.; 6 - в інших виданнях загальним обсягом 0,7 д. а.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 184 сторінки. Робота містить 45 таблиць на 51 сторінці, 22 рисунки на 22 сторінках, 6 додатків на 12 сторінках. Список використаних джерел включає 231 найменування на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичну цінність отриманих результатів, наведено інформацію про їх апробацію.

У розділі 1 «Теоретико-методичні основи управління капіталом страхових компаній» поглиблено дослідження економічної природи капіталу та його ролі в фінансовому забезпеченні страхової діяльності, розглянуто особливості функціонування капіталу страховиків, визначено поняття капіталізації страхових компаній та її ролі для розвитку страхового ринку.

Дослідження поглядів зарубіжних і вітчизняних вчених щодо сутності капіталу та специфіки страхової діяльності, дисертант дійшов висновку, що капітал страховика слід розглядати як сукупність власних, позикових коштів та залучених коштів (страхових резервів), які контролюються ним впродовж тривалого часу, забезпечують потреби страхової діяльності та формують інвестиційний потенціал. З функціональних позицій капітал страхової компанії забезпечує життєдіяльність страховика, захист від ризиків (регулятивний капітал), виконання зобов'язань перед страхувальниками. Регулятивний капітал визначено як власний капітал, що залишається після вирахування активів, які важко піддаються оцінці або мають низький рівень ліквідності. Основна особливість страхового підприємництва як виду економічної діяльності – створення грошових фондів (страхових резервів), джерелом яких є кошти страхувальників, має визначальний вплив на формування капіталу страхових компаній. Як елемент капіталу страхові резерви забезпечують зв'язок між страховою та інвестиційною діяльністю страхових компаній. В роботі акцентовано увагу на тому, що до складу капіталу страхової компанії можуть бути віднесені лише ті страхові резерви, які мають характер довгострокових зобов'язань.

Страхові компанії в умовах нестабільності сучасних ринкових відносин мають бути фінансово надійними. В контексті дослідження фінансова надійність страховика розглядається як здатність його виконувати свої фінансові зобов'язання за будь-яких несприятливих умов. Управління капіталом включає в себе систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень в сфері його формування і функціонування, спрямованих на забезпечення фінансової надійності. Метою управління капіталом є формування рівноваги між дохідністю і фінансовою надійністю, що забезпечує зростання добробуту власників страхової компанії в тривалій перспективі.

Використання страховиками в процесі фінансової та інвестиційної діяльності залученого капіталу (страхових резервів) обумовлює необхідність державного нагляду, метою якого є захист інтересів споживачів страхових послуг. Дотримання принципів безпечності, прибутковості і поверненості коштів досягається за допомогою диверсифікації інвестиційної діяльності з врахуванням встановлених регулятором нормативів та обмежень до розміщення капіталу, що також є елементом забезпечення фінансової надійності страхових компаній.

Важливою характеристикою фінансової діяльності страхових компаній є обсяг капіталу в абсолютному вимірі. Проведений аналіз основних фінансових показників розвитку страхового ринку України, результати якого представлені в табл. 1, показав, що надмірна кількість компаній формує достатньо невеликий обсяг капіталу.

Таблиця 1

**Динаміка макроекономічних показників
розвитку страхового ринку України в 2007-2013 рр.**

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Кількість страхових компаній в Україні, од.	446	469	450	456	442	414	407
Валові страхові премії, млн. грн.	18008,2	24008,6	20442,1	23081,7	22693,5	21508,2	28486,7
Валові страхові виплати, млн. грн.	4213,0	7050,7	6737,2	6104,6	4864,0	5151,0	4829,5
Рівень страхових виплат, %	23,4	29,4	33,0	26,4	21,4	23,9	17,0
Активи, млн. грн.	32213,0	41930,5	41970,1	45695,0	48122,7	56224,7	68998,3
Статутний капітал, млн. грн.	10633,6	13206,4	14876,0	14429,2	14091,8	15901,3	16342,7
Страхові резерви, млн. грн.	8423,3	10904,1	10141,3	11371,8	11179,3	11595,2	14150,1
Частка статутного капіталу в фінансуванні, %	33,0	31,5	35,4	31,6	29,3	28,3	23,7
Частка страхових резервів в фінансуванні, %	26,1	26,0	24,2	24,9	23,2	20,6	20,5

Джерело: складено автором за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>

* прогнозний розрахунок автора

Низькі темпи приросту страхових резервів корелюють з невисокою їх часткою в фінансуванні і невеликим (за стандартами розвинених країн) рівнем страхових виплат. Емісійна активність страховиків відповідає темпам розвитку ринку. Частка страхових резервів в фінансуванні діяльності страхових компаній є стабільно нижче за частку статутного капіталу, що вказує на невідповідність обсягів страхової діяльності обсягам діяльності фінансової.

За обмежених можливостей збільшення капіталу за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел на страховому ринку України набуло поширення явище, яке в роботі визначене як «штучна капіталізація». Штучна капіталізація виникає у випадках, коли право власності (титул) на реальний актив коштує більше за сам актив. В практиці українських страховиків йдеться, передусім, про необґрунтовану дооцінку активів. При цьому на момент проведення дооцінки активів виникає збільшення розміру власного капіталу, яке не надає компанії реальних фінансових ресурсів. Метою штучного завищення розміру капіталу в більшості випадків є необхідність виконання встановлених нормативів платоспроможності. Потенційно такі операції генерують збитки внаслідок знецінення активів і можуть стати причиною часткової або повної втрати страховиком платоспроможності в кризових періодах.

У розділі 2 «Макроекономічні фактори впливу на процес управління капіталом страхових компаній» досліджено процес капіталізації вітчизняних страховиків, оцінено політику формування капіталу страхових компаній, визначено проблеми розміщення капіталу страхових компаній на українському фінансовому ринку.

Проведене дослідження свідчить, що капіталізація українських страховиків є низькою, і це породжує проблеми в їхній страховій, інвестиційній і фінансовій діяльності. Компанії не можуть приймати на утримання великі ризики, не виступають в якості потужних інвестиційних інвесторів, мають обмежену здатність щодо залучення зовнішнього фінансування. Більшість вітчизняних страховиків є непублічними компаніями, що працюють в умовах недостатньо розвинутого фондового ринку, і це обумовлює обмежене використання традиційних фінансових інструментів для збільшення капіталу.

Можливості залучення страховиками капіталу ззовні значною мірою пов'язані з обсягами їх діяльності. Потужні компанії мають кращі можливості у порівнянні з невеликими, яких в Україні більшість. Враховуючи реальний стан вітчизняного страхового ринку, а також за аналогією складання класифікатора банківських установ, автором запропоновано групування страхових компаній на основі розробленого класифікатора за розміром їх активів (табл. 2).

Таблиця 2

**Групування страхових компаній України
за розміром активів**

Група I (крупні СК)	Активи \geq 500 млн. грн.
Група II (великі СК)	500 млн. грн. \geq Активи \geq 200 млн. грн.
Група III (середні СК)	200 млн. грн. \geq Активи \geq 50 млн. грн.
Група IV (невеликі СК)	Активи $<$ 50 млн. грн.

* розроблено автором

Проведене за класифікатором групування показало переважання на українському страховому ринку фінансово слабких компаній з низькою

капіталізацією (рис. 1), які складають 79,6% загальної кількості страхових компаній України. Такі компанії не спроможні виконувати на належному рівні свої зобов'язання перед страхувальниками. Натомість до групи найкрупніших страхових компаній можна віднести лише 3,1% загальної кількості страховиків. У складі цих компаній є як українські страхові компанії, так і компанії з іноземним капіталом, які є дочірніми структурами відомих міжнародних страховиків. Частка великих та середніх страхових компаній складає при цьому 17,3% загальної кількості вітчизняних страховиків.

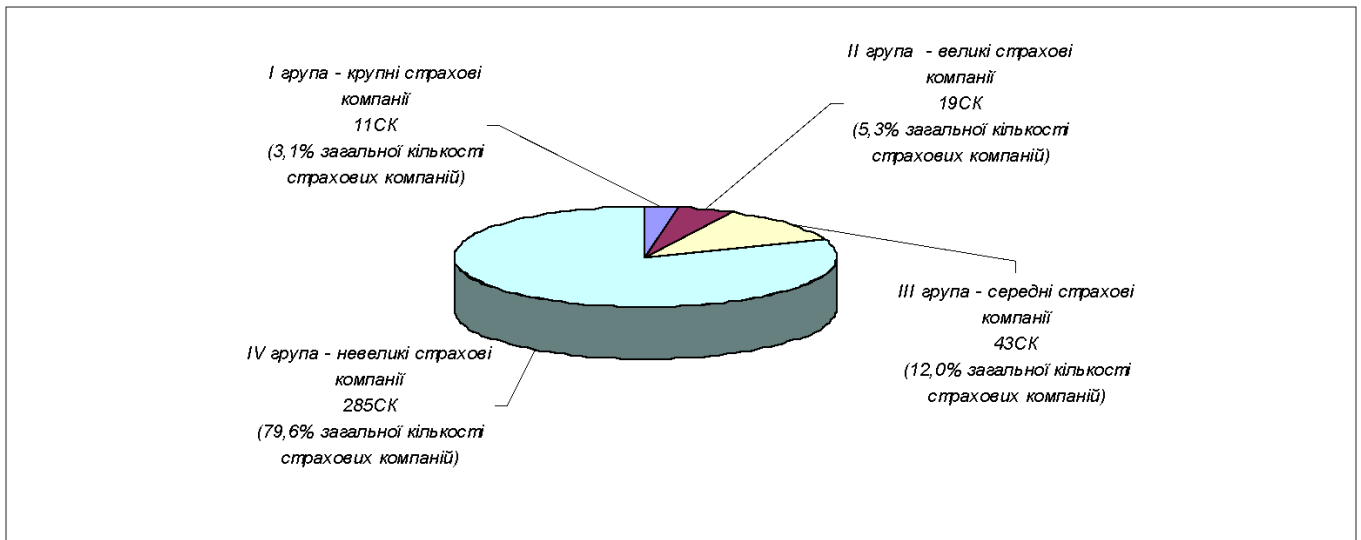

Рис. 1. Розподіл страхових компаній України за розміром активів в 2013 р.*

Джерело: складено автором за даними Insurance TOP: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife>

* прогнозний розрахунок автора

Відносні показники, що характеризують капіталізацію страхових компаній, представлені в табл. 3. Обчислений в таблиці коефіцієнт автономії (частка власного капіталу в активах страховика) свідчить, про те, що значна частина досліджуваних страхових компаній є фінансово стійкими в довгостроковому періоді. У більшості страхових компаній значення даного коефіцієнту є більшим за 0,5. Водночас високе значення даного показника у страхових компаній може свідчити про те, що їх ділова активність не відповідає наявним фінансовим можливостям.

Достатньо невисоким у переважної більшості компаній з усіх груп є показник гарантійного фонду. Це можна пояснити двома причинами:

по-перше, фактично відсутні законодавчі вимоги щодо формування гарантійного фонду. На думку автора, було б доцільно диференціювати розмір гарантійного фонду залежно від видів страхових послуг, які надає страхова компанія;

по-друге, гарантійний фонд страховика формується за рахунок нерозподіленого прибутку. Але велика кількість страхових компаній в останні роки працювала збитково або на межі прибутковості.

За результатами аналізу визначено, що на сучасному етапі розвитку страхового ринку страхові резерви не відіграють основної ролі в формуванні капіталу страхових

компаній, як це має місце в розвинених країнах світу, проте в динаміці частка страхових резервів в капіталі вітчизняних компаній зростає.

У 29 з 38 компаній, які досліджувалися, в складі власного капіталу домінує статутний капітал. У більшості з проаналізованих компаній це пов'язане не з високою емісійною активністю, а з низьким рівнем накопичення прибутку. Це свідчить про низьку ефективність використання капіталу і (разом з невеликою часткою страхових резервів в капіталі) на невідповідність обсягів страхової діяльності наявному у страховиків капіталу.

Таблиця 3

**Співвідношення між окремими складовими капіталу
страховиків України в 2013 р.***

Назва компанії	Статутний капітал / Власний капітал	Власний капітал / Активи	Гарантійний фонд / Власний капітал	Страхові резерви / Власний капітал
Страхові компанії I групи				
ЛЕММА	0,498	0,714	0,502	0,241
АВАНТЕ	0,017	0,845	0,983	0,050
ОРАНТА	0,967	0,695	0,033	0,326
ОМЕГА	0,072	0,843	0,928	0,112
АХА	0,600	0,534	0,400	0,687
ПРОВІДНА	0,622	0,181	0,378	3,138
КРЕМІНЬ	0,029	0,947	0,971	0,421
ТАС СГ	0,643	0,361	0,357	1,240
Страхові компанії II групи				
ПЗУ УКРАЇНА	1,041	0,595	-0,041	0,567
ІНГО УКРАЇНА	0,712	0,472	0,288	1,924
УНІВЕРСАЛЬНА	0,694	0,470	0,306	1,060
АСКА	0,593	0,775	0,407	0,528
ДЖЕНЕРАЛІ ГАРАНТ	0,539	0,417	0,461	1,052
ЗАХІД-РЕЗЕРВ	0,034	0,984	0,966	0,002
УПСК	0,504	0,434	0,496	1,471
УСГ	0,894	0,503	0,106	1,249
ПРОСТО СТРАХУВАННЯ	0,630	0,484	0,370	0,860
АЛЬФА СТРАХУВАННЯ	0,705	0,656	0,295	0,440
Страхові компанії III групи				
ЮТІКО	0,854	0,799	0,146	0,132
ВУСО	0,458	0,702	0,542	0,741
ІЛЛІЧЄВСЬКЕ	0,400	0,516	0,600	0,867
ЕТАЛОН	0,806	0,718	0,194	0,368
КРАЇНА	0,917	0,279	0,083	1,863
ГЛОБУС	0,689	0,582	0,311	0,735
ХДІ СТРАХУВАННЯ	0,983	0,706	0,017	0,394
БУСІН	0,532	0,550	0,468	0,818
ГРАВЕ УКРАЇНА	0,949	0,568	0,051	0,667
КРЕДО	0,924	0,618	0,076	0,613
Страхові компанії IV групи				
ОРАНТА-СІЧ	0,230	0,651	0,770	0,531
АКТИВ-СТРАХУВАННЯ	0,606	0,812	0,394	0,260
ОРАНТА-ЛУГАНЬ	0,354	0,793	0,646	0,189
УКРАЇНА	0,660	0,440	0,340	0,604
ЕНЕРГОПОЛІС	0,806	0,534	0,194	0,523
АСКО-МЕДСЕРВІС	0,687	0,639	0,313	0,547
КРИМСЬКА СК	0,622	0,741	0,378	0,666
ПОІНТ	0,409	0,888	0,591	0,450
ГАРАНТ-СИСТЕМА	0,746	0,554	0,254	0,532

ДИНАСТІЯ	0,569	0,769	0,431	0,216
----------	-------	-------	-------	-------

* розраховано автором за даними Insurance TOP: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife>

В дисертації проведено аналіз найбільших угод з придбання акцій українських страхових компаній. Це дозволило зробити висновок про те, що мультиплікатори продаж відображають лише поточну ринкову капіталізацію страхової компанії, так, як її бачать інвестори. Окрім цього, сучасна нестабільна ситуація в українській економіці і страховому секторі, відсутність активного ринку М&А угод не дозволяє прогнозувати вартість компаній, як це має місце в багатьох розвинених країнах світу. В цілому, зважаючи на велику кількість малих і середніх страхових компаній, а також зростання конкуренції на ринку, можна прогнозувати збільшення М&А угод в майбутньому, що відповідає принципам наступальної фінансової стратегії, за якою має розвиватися вітчизняний страховий ринок.

Важливим завданням в процесі формування капіталу страхових компаній є узгодження величини капіталу з обсягами страхової діяльності, тому в дисертації розроблено модель кількісного виміру забезпечення страхових виплат капіталом.

$$СВ/К = (СП/К) * (СВ/СП), \quad (1)$$

де СВ – страхові виплати;
К – капітал;
СП – страхові премії.

Зміст даної моделі трактується таким чином: зростання рівня страхових виплат має компенсуватися лише зростанням суми капіталу компанії. Апробація моделі на даних 38 страхових компаній доводить невідповідність обсягів страхової діяльності інвестованому в компанії капіталу. За наявного капіталу досліджені страхові компанії без загрози для своєї фінансової надійності, можуть збільшувати обсяги власної діяльності і рівень страхових виплат.

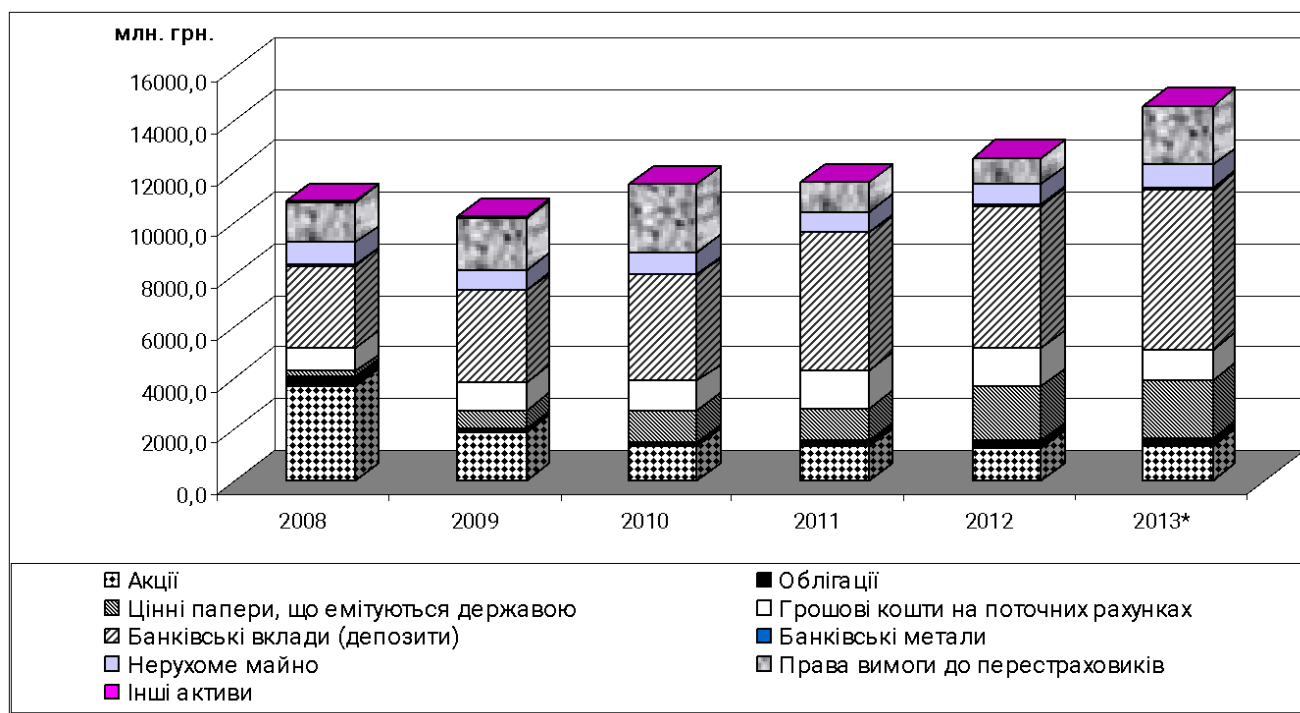

Рис. 2. Структура активів страхових компаній України, сформованих за рахунок страхових резервів в 2008-2013 рр.

Джерело: складено автором за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>

* прогнозний розрахунок автора

Здійснений в дисертації аналіз даних по ринку в цілому і за окремими компаніями показав наявність серйозних проблем в питаннях розміщення капіталу страхових компаній. Сучасний стан фінансового ринку України не сприяє інвестиційній діяльності страховиків з дотриманням встановлених законодавством принципів прибутковості, ліквідності і поверненості вкладених коштів. Аналіз статистичних даних, відображених на рис. 2, показав, що в докризовому періоді найбільші вкладення коштів страхових резервів здійснювалися в акції, які є найменш надійним фінансовим інструментом, і особливо це проявляється під час фінансово-економічної кризи. На сучасному етапі страхові компанії різко зменшили інвестування коштів страхових резервів в акції, а збільшили вкладення в банківські депозити і цінні папери, що емітуються державою. Проте значні інвестиції в акції проводяться за рахунок власного капіталу страховиків.

За результатами проведеного в дисертації аналізу розміщення капіталу вітчизняними страховими компаніями обґрунтовано доцільність використання страховиками принципів інвестиційної політики західних страховиків, яка ґрунтується на консервативному підході: розміщення страхових резервів в грошових коштах та високоліквідних фінансових активах. В перспективі поступове зростання ринку державних запозичень та корпоративних облігацій має створити можливості для більшої диверсифікації розміщення капіталу страховими компаніями України.

У розділі 3 «Управління капіталом в системі забезпечення фінансової надійності страхових компаній» досліджено взаємозв'язок між структурою

капіталу, його достатністю, ефективністю формування і використання капіталу та фінансовою надійністю страхової компанії.

Структура капіталу відіграє вирішальну роль в забезпеченні фінансової надійності страховика. Позиковий капітал не відіграє суттєвої ролі в фінансуванні діяльності страхових компаній. Тому рішення щодо формування оптимальної структури капіталу страхових компаній приймаються в сфері власного капіталу і страхових резервів. У результаті дослідження автором сформульовано підходи до безпечного рівня фінансування діяльності українських страхових компаній в сучасних умовах: власний капітал (40-50%); страхові резерви (30-40%); позиковий капітал (до 15%).

В дисертації визначено, що при оцінці середньозваженої вартості капіталу має враховуватися специфіка формування капіталу страхових компаній, пов'язана зі значною часткою в ньому страхових резервів. Пропонується авторська методика оцінки складової фінансування діяльності страховика за рахунок коштів страхових резервів:

$$ВФ_{cp} = [(СВ - ІД) / (ЧСР + (СП-ПП))] * 100 \quad , \quad (2)$$

- де СВ – страхові виплати;
 ІД – інвестиційний дохід;
 ЧСР – страхові резерви;
 СП – страхові премії;
 ПП – премії, передані до перестраховування.

Обчислення середньозваженої вартості капіталу за пропонованою методикою дозволило ідентифікувати вплив на вартість фінансування діяльності страхової компанії за рахунок коштів страхових резервів таких основних факторів:

$$\Phi_{вф} = \{0,4I_d, 0,3O_i, 0,2Ч_{cp}, 0,1П\} \quad , \quad (3)$$

- де I_d - інвестиційний дохід;
 O_i - оборотність інвестованого капіталу;
 $Ч_{cp}$ - частка страхових резервів в фінансуванні діяльності страхової компанії;
 П – податковий фактор.

Розмір отриманого компанією інвестиційного доходу виступає у якості компенсатора страхових виплат, що суттєво зменшує вартість фінансування за рахунок коштів страхових резервів. На сьогодні більшість страховиків України має невисокий рівень інвестиційного доходу.

Доходність і оборотність капіталу страхової компанії формують ефективність використання нею фінансових ресурсів. Оцінку ефективності використання капіталу страхової компанії в дисертації пропонується проводити за показниками рентабельності активів (ROA), рентабельності власного капіталу (ROE), середньозваженої вартості капіталу (WACC), економічної доданої вартості (EVA), які в комплексі поєднують результати діяльності страховика в минулих періодах, оцінку

використання капіталу порівняно з конкурентами та забезпечують інструментарій для планування майбутніх фінансових операцій. Обчислення зазначених показників представлено в табл. 4.

Таблиця 4

**Показники ефективності використання капіталу
страхових компаній України в 2013 р.***

Група класифікатора	Страхова компанія	ROA, %	ROE, %	WACC, %	EVA, тис. грн.
1	СК “Лемма”	5,4	6,7	16,6	-153708,1
	НАСК “Оранта”	0,81	0,12	16,9	-171163,6
2	СК “ІНГО Україна”	1,32	3,85	15,7	-95209,3
	СК “Універсальна”	0,06	0,12	16,0	-59858,0
	СК “Гарант Авто”	-9,08	-18,6	18,3	-87101,8
	СК “УПСК”	4,88	12,1	9,0	-16298,9
	СК “Альфа Страхування”	0,06	0,09	11,8	-22691,7
3	СТ “Іллічівське”	-2,75	-5,12	17,1	-27807,1
	СК “Еталон”	-1,63	-2,23	14,1	-20569,5
	СК “Країна”	-2,6	-7,45	14,1	-16966,8
	СК “НДІ Страхування”	-20,3	-28,32	18,4	-356868,6
	СК “ССА”	0,08	0,13	19,9	-22944,5

* розраховано автором за оперативними даними страхових компаній і за даними Insurance TOP: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife>

За результатами дослідження визначено, що жодна компанія не забезпечувала своїм власникам ефективної віддачі на вкладений капітал. Оскільки більшість представлених компаній належать до лідерів ринку, можна сформувати висновок про низьку інвестиційну привабливість страхового ринку в цілому.

Важливе значення в управлінні капіталом страхових компаній має визначення достатності власного капіталу. Дослідження проведене в дисертації стосовно достатності капіталу страховиків для забезпечення фінансової надійності дозволило сформувати такі висновки:

достатність капіталу має визначатися як в абсолютному, так і в відносному вимірі;

оцінка достатності капіталу має здійснюватися з врахуванням ризиків діяльності страховика;

державні органи нагляду за страховою діяльністю мають здійснювати регулювання і контроль достатності капіталу страхових компаній двома способами – встановленням економічних нормативів величини регулятивного капіталу та тестуванням розроблених страховиками внутрішніх систем оцінки ризику діяльності, і пов’язаної з ним оцінки капіталу.

Кількісним виміром достатності капіталу виступає регулятивний капітал, величину якого у дисертації запропоновано обчислювати так:

$$PK = CK + DK - \sum A_{1...n}, \quad (4)$$

де РК – регулятивний капітал;
 СК – статутний капітал;
 ДК – додатковий капітал (нерозподілений прибуток поточного і минулих років, результат переоцінки основних засобів, субординований борг);
 $\sum A_{1...n}$ – активи, справедливу вартість яких встановити неможливо.

На основі аналізу достатності регулятивного капіталу автором запропоновано нормативи відповідності регулятивного капіталу обсягам страхової діяльності і якості активів страховика. Проведене дослідження показало, що у переважній більшості українських страхових компаній рівень власного капіталу є достатнім для покриття ризиків страхової діяльності. Це підтверджує раніше зроблений висновок про те, що страховики можуть нарощувати обсяги страхової діяльності без суттєвої загрози втрати фінансової надійності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, поглиблення теоретичних основ формування капіталу страхових компаній, узагальнення методів управління ним та розробка науково-практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності використання капіталу та забезпечення фінансової надійності страхових компаній.

1. Соціально-орієнтована ринкова економіка не може функціонувати без ефективного страхового ринку, призначенням якого виступає задоволення потреб суспільства в надійному страховому захисті. Такий захист можуть забезпечити лише фінансово спроможні страхові компанії, фінансовою основою діяльності яких виступає капітал. Теоретичне дослідження, проведене в роботі, дозволило визначити капітал страхової компанії як сукупність власних, залучених та позикових коштів, які контролюються нею впродовж тривалого часу, формують інвестиційний потенціал та забезпечують потреби страхової діяльності. Управління капіталом страхових компаній, побудоване на науково-обґрунтованих засадах має бути адаптоване до сучасних умов господарювання у глобалізованому світі, забезпечувати платоспроможність страховиків, ефективно управління ризиками їхньої діяльності, конкурентні переваги в ринковому середовищі.

2. На формування і використання капіталу страхової компанії впливає специфіка страхової діяльності. До головних ознак страхування як підприємницької діяльності можна віднести особливий кругообіг коштів в процесі операційної і інвестиційної діяльності, який відбувається за посередництва залученого капіталу (страхових резервів). В контексті зазначеного, сформульовано теоретичний підхід, за яким головними складовими капіталу страховика виступають власний капітал, кошти страхових резервів і сформовані за рахунок них активи. Розроблено модель кількісного виміру забезпечення страхових виплат капіталом, що дозволяє узгоджувати величину капіталу з обсягами страхової діяльності. Апробація моделі показала, що зростання рівня страхових виплат компанії може бути компенсоване виключно за рахунок збільшення її капіталу. Застосування моделі дозволяє

визначати необхідний розмір капіталу для покриття ризиків відповідно до структури страхового портфелю.

3. Дослідження показало низький рівень капіталізації українських страховиків, і, відповідно, усього страхового ринку України. Причинами такої ситуації є низький рівень прибутковості страхових компаній, що об'єктивно стримує збільшення капіталізації за рахунок внутрішніх джерел. Низька інвестиційна привабливість і недостатня розвиненість фондового ринку обмежують можливість нарощення капіталізації за рахунок зовнішніх джерел. Непублічність багатьох українських страхових компаній ускладнює процес визначення ринкової капіталізації. Необхідність в складних економічних умовах виконувати нормативи платоспроможності спонукає страховиків штучно завищувати розмір свого власного капіталу, що визначене в дисертації як "штучна капіталізація". Штучна капіталізація виникає як результат необґрунтованої дооцінки активів, а метою операції є завищення рівня платоспроможності страховиків. При цьому збільшується ризик втрати платоспроможності через знецінення вартості активів, особливо під час фінансово-економічних криз.

4. Виявлено зв'язок між величиною, структурою капіталу страхових компаній та забезпеченням їх фінансової надійності. Автором розподілено усі страхові компанії на чотири групи в залежності від розміру їх активів. Проведений аналіз показав, що в перших трьох групах, які складають менше 20% від загальної кількості страховиків, сконцентровано майже 60% капіталу. Відповідно на четверту групу, яка складається більш як з 80% страховиків, припадає 40% капіталу. В цілому розроблений класифікатор довів, що капіталізація страхового ринку України є низькою, оскільки близько 80% від загальної кількості представляють страхові компанії з розміром активів менше 50 млн. грн. Низька капіталізація негативно впливає на фінансову надійність компаній, оскільки робить їх інвестиційно непривабливими. Щодо структури капіталу, то в фінансуванні українських страховиків переважає власний капітал, натомість в структурі фінансування страховиків розвинених країн світу переважають страхові резерви. Така невідповідність є тимчасовою. Зі стабілізацією економіки, розвитком страхового ринку частка власного капіталу в джерелах фінансування страхових компаній буде скорочуватися, а страхових резервів – зростати.

5. В дисертації визначено особливості інвестування капіталу страховиками України в останні роки. При інвестуванні капіталу, сформованого за рахунок страхових резервів, високоризикові фінансові активів (акції, корпоративні облігації) поступаються менш ризикових (банківські депозити, державні цінні папери). Такі тенденції стали результатом фінансово-економічної кризи, коли великі збитки були обумовлені знеціненням коштів. Вкладення коштів в акції здійснюється здебільшого за рахунок власного капіталу. Головною проблемою розміщення капіталу є обмежений перелік фінансових інструментів, які пропонує фондовий ринок, що не в повній мірі дозволяє використовувати сучасні теорії портфельного інвестування і управління грошовими коштами. Ситуація зміниться на краще у випадку подальшого розвитку ринку державних запозичень і корпоративних облігацій,

оскільки саме ці фінансові активи використовуються для інвестування коштів страховими компаніями в розвинених країнах світу.

6. За показниками рентабельності, середньозваженої вартості капіталу і економічної доданої вартості проведено оцінку ефективності використання страховиками наявного у них капіталу. За результатами оцінки зроблено висновок про неефективне використання капіталу окремими компаніями лідерами галузі, що пояснює низьку інвестиційну привабливість страхового ринку в цілому. Більшість страхових компаній працюють або на межі прибутковості або зі збитком, що формує від'ємну економічну додану вартість. Часто причиною перевищення витрат над доходами є намагання досягти розширення присутності компанії на ринку або в його окремих сегментах. З позицій управління капіталом така політика є небезпечною.

7. Управлінські рішення щодо структури капіталу страховика стосуються власного капіталу і страхових резервів. В структурі капіталу страхових компаній частка боргового фінансування є незначною, що дозволяє в багатьох випадках не враховувати її при визначенні вартості фінансування для страхової компанії. Використання страхових резервів в якості джерела фінансування діяльності страхової компанії суттєво впливає на визначення середньозваженої вартості її капіталу. Автором розроблено модель оцінки середньозваженої вартості капіталу для страхових компаній з врахуванням страхових резервів. Апробація розробленої методики обчислення середньозваженої вартості капіталу страхових компаній дозволила встановити ієрархію впливу різних факторів на вартість фінансування за рахунок страхових резервів: отриманий компанією інвестиційний дохід, сума якого виступає у якості компенсатора страхових виплат; рівень оборотності елементів капіталу, який залежить від співвідношення між страховими преміями і власним капіталом страховика; ефект, що виникає при використанні страхових резервів у якості джерела фінансування за рахунок зменшення податку на прибуток.

8. Сучасна система оцінки платоспроможності страхових компаній, що базується на мінімальному статутному капіталі та перевищенні фактичного показника платоспроможності над нормативним розрахунковим, довела свою неефективність під час фінансово-економічної кризи. Розрахунки показували високий рівень платоспроможності страхових компаній, які через декілька місяців не здатні були розраховуватися з клієнтами. В роботі аргументовано доцільність зміни системи оцінки платоспроможності страхових компаній на основі регулятивного капіталу. Автором визначено регулятивний капітал, як власний капітал, що залишається після вирахування активів, які важко піддаються оцінці, мають низький рівень ліквідності або забезпечують функціонування компанії (матеріальні активи). Отримана величина порівнюється з мінімальним нормативом відповідно до виду економічної діяльності страховика (загальне страхування, страхування життя, перестраховування). Впровадження запропонованої методики суттєво зменшує ризик, пов'язаний зі знеціненням активів та штучною капіталізацією.

9. В роботі аргументовано підходи до визначення достатності капіталу: достатність капіталу має визначатися як в абсолютному, так і в відносному вимірі; оцінка достатності капіталу має здійснюватися з врахуванням ризиків діяльності страховика; державні органи нагляду за страховою діяльністю мають здійснювати

регулювання і контроль за достатністю капіталу страхових компаній в два способи – встановленням економічних нормативів до величини капіталу, співвідношення між різними категоріями власного і залученого капіталу та тестуванням розроблених страховиками внутрішніх систем оцінки ризику діяльності, і пов’язаної з ним оцінки капіталу; достатність капіталу має бути елементом фінансового планування страхової компанії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальний посібник:

1. Супрун А.А. Страховий менеджмент: Навч. посібник. – / А.А. Супрун, Н.В. Супрун // Львів: Магнолія 2006, 2011. – 301 с. (17,5 д. а., особисто автору - 5,3 д. а.), (розглянуто вплив власного капіталу на забезпечення фінансової надійності страховиків, визначено особливості формування і використання страхових резервів).

у наукових фахових виданнях:

2. Супрун Н.В. Оцінка вартості страхового бізнесу / Н.В. Супрун // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2009. - №2(18). – С.84-91. - 0,7 д. а.

3. Супрун Н.В. Управління капіталом страхових компаній / Н.В. Супрун // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 250: В 9 т. – Т.ІХ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С.2259-2268. - 0,6 д. а.

4. Супрун Н.В. Проблеми оцінки вартості капіталу страхових компаній та напрямки їх вирішення / Н.В. Супрун // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 264: В 9 т. – Т. V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 1272-1282. - 0,6 д. а.

5. Супрун Н.В. Управління резервами страхових компаній залежно від економічної ситуації в країні / Н.В. Супрун // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2010. – С. 84-91. - 0,6 д. а.

6. Супрун Н.В. Вплив фінансово-економічної кризи на процес формування і розміщення капіталу страхових компаній / Н.В. Супрун, А.А. Жадько // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2011. - №2(26). – С.120-124 (0,4 д. а., особисто автору - 0,3 д. а.), (досліджено відмінності в управлінні капіталом страховими компаніями та банками, проведено порівняння інвестиційної політики українських та зарубіжних страхових компаній)

7. Супрун Н.В. Оцінка процесу капіталізації українських страхових компаній / Н.В. Супрун // Наукові записки. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – Випуск 18. – С. 519-528. - 0,4 д. а.

8. Супрун Н.В. Нові підходи до управління капіталом страхових компаній / Н.В. Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 1. – С.138-144. - 0,6 д. а.

9. Супрун Н.В. Проблеми оцінки достатності капіталу страхових компаній / Н.В. Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник –

Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012. – Вип. 8. – Т. 1. – С. 79-89. - 0,6 д. а.

10. Супрун Н.В. Процес капіталізації українських страхових компаній / Н.В. Супрун // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2012. – С. 285-292. - 0,3 д. а.

у зарубіжному виданні:

11. Супрун Н.В. Капитализация страховых компаний и ее значение для развития страхового рынка / Н.В. Супрун // Страховое дело. – Москва: изд-во «Анкил». – 2013. - № 8. - С.33-42. - 1,0 д. а.

в інших виданнях:

12. Супрун Н.В. Удосконалення державного регулювання і контролю на страховому ринку в умовах фінансової кризи / А.А.Супрун, Н.В. Супрун // Сучасні проблеми фінансово-господарського контролю: Матеріали другої Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 листопада 2008 р.) / Кривий Ріг: КЕІ КНЕУ, 2008. – С.101-103. (0,13 д. а., особисто автору - 0,06 д. а.), (запропоновано впровадження в діяльність вітчизняних страховиків механізму формування гарантійного фонду за видами страхування)

13. Супрун Н.В. Формування в Україні системи оцінки платоспроможності страховиків відповідно до Європейських стандартів / Н.В. Супрун // Проблеми розвитку сучасного суспільства: економіка, соціологія, філософія: Тези Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (Дніпропетровськ, 20-21 травня 2010 р.) – Дніпропетровськ: ДДФА, 2010. – С. 105-106 - 0,1 д. а.

14. Супрун Н.В. Проблеми аналізу капіталу страхових компаній / Н.В. Супрун // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: Збірник тез доповідей Восьмої Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Тернопіль, 5 листопада 2010 року). - С. 152-154. - 0,1 д. а.

15. Супрун Н.В. Підходи до оцінки капіталізації українських страхових компаній / Н.В. Супрун // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 2011 року). – С. 336-338. - 0,1 д. а.

16. Супрун Н.В. Дослідження процесу капіталізації українських страхових компаній / Н.В. Супрун // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (10-12 жовтня 2012 р., м. Київ). – К. : КНЕУ, 2012. – С. 214-216 - 0,1 д. а.

17. Супрун Н.В. Оцінка достатності капіталу українських страховиків з врахуванням досвіду контролю за платоспроможністю страхових компаній Європейського Союзу / Н.В. Супрун // Економічний ріст в умовах державно-приватного партнерства: матеріали III-ої міжнар. наук.-практ. конф., 15-16 березня 2013 р., - м. Дніпропетровськ / – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика, 2013. – С. 96-98. - 0,2 д. а.

АНОТАЦІЯ

Супрун Н. В. Управління капіталом страхових компаній. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08. — гроші, фінанси і кредит. — ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2014.

У дисертаційній роботі досліджено теоретико-методичні основи управління капіталом страхових компаній та розроблено науково-практичні рекомендації щодо удосконалення процесу управління, спрямовані на підвищення ефективності діяльності і фінансової надійності страхових компаній. Виявлено наявні проблеми формування і розміщення капіталу страхових компаній, головні економічні чинники, що впливають на цей процес в умовах вітчизняного фінансового ринку.

За результатами дослідження запропоновано методику визначення регулятивного капіталу страхових компаній з урахуванням обсягу діяльності страховиків, структури активів і зобов'язань; нові методичні підходи до аналізу макроекономічних показників страхового ринку на основі групування страховиків за допомогою розробленого класифікатора відповідно до розміру їх активів; ідентифіковано проблеми формування страховими компаніями оптимальних інвестиційних портфелів; рекомендовано підходи до оцінки достатності капіталу страхових компаній з врахуванням ризиків їх діяльності.

Ключові слова: капітал, власний капітал страховика, страхові резерви, капіталізація, достатність капіталу, регулятивний капітал, середньозважена вартість капіталу.

АННОТАЦИЯ

Супрун Н.В. Управление капиталом страховых компаний. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08. — Деньги, финансы и кредит. — ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2014.

В диссертационной работе исследованы теоретико-методические основы управления капиталом страховых компаний. Рассмотрена экономическая сущность, природа капитала, его роль в эффективной деятельности и обеспечении финансовой надежности страховых компаний.

С позиций теории финансового управления, капитал страховой компании определен как совокупность источников финансирования деятельности страховщика, которые находятся под его контролем длительное время, обеспечивают его функционирование, потребности операционной и инвестиционной деятельности. Обосновано, что формирование и размещение капитала находится под влиянием специфики страховой деятельности. Основной особенностью страхового предпринимательства является создание денежных фондов (страховых резервов) за счет средств страхователей, которые по экономическому смыслу являются привлеченным капиталом. Как элемент капитала страховые резервы обеспечивают связь между страховой и инвестиционной деятельностью страховых компаний. В работе акцентировано внимание на том, что в состав капитала входят лишь страховые резервы, имеющие характер долгосрочных обязательств.

В результате анализа финансовых показателей развития страхового рынка Украины сформированы выводы о низкой капитализации украинских страховщиков, несоответствии привлеченных объемов капитала объемам страховой деятельности. Незначительные объемы деятельности, невысокие показатели капитализации, низкая прибыльность страховщиков обуславливают их инвестиционную непривлекательность и ограничивают возможности как самофинансирования, так и привлечения капитала извне. Проведенное группирование страховых компаний на основе величины их активов выявило, что на украинском страховом рынке работают преимущественно небольшие компании, которые генерируют значительный риск потери платежеспособности и негативно влияют на имидж рынка в целом.

В исследовании определено особенность финансирования страховых компаний за счет страховых резервов. Разработано методика оценки средневзвешенной стоимости капитала с учетом финансирования за счет страховых резервов. Апробация разработанной методики расчета средневзвешенной стоимости капитала страховых компаний позволила установить иерархию влияния разных факторов на стоимость финансирования за счет страховых резервов: полученный компанией инвестиционный доход, сумма которого выступает в качестве компенсатора страховых выплат; уровень оборачиваемости составляющих капитала, который зависит от соотношения между страховыми премиями и собственным капиталом страховщика; эффект, возникающий при использовании страховых резервов в качестве источника финансирования за счет уменьшения налога на прибыль.

На основании исследования определены количественные и качественные параметры капитала, влияющие на финансовую надежность страховых компаний. Определено понятие «регулятивный капитал» и обоснована необходимость использования его при формировании нормативов платежеспособности. Автором предложена методика расчета величины регулятивного капитала страховщика. Рекомендовано подходы к оценке достаточности капитала страховых компаний с учетом рисков их деятельности.

Ключевые слова: капитал, собственный капитал страховщика, страховые резервы, капитализация, достаточность капитала, регулятивный капитал, классификатор величины страховых компаний, средневзвешенная стоимость капитала.

ANNOTATION

Suprun N.V. Capital management of insurance companies. - Manuscript.

Dissertation for the gaining scientific degree of the candidate of economic sciences on the specialty 08.00.08. – Money, finance and credit. – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kyiv, 2014.

In this dissertation work the author explores theoretical and methodological fundamentals of capital management of insurance companies and develops scientific and practical recommendations for improving the management process aimed at increasing the operational efficiency and financial reliability of insurance companies. The existing

problems of formation and allocation of capital of insurance companies, as well as the main economic factors that affect these processes in conditions of the domestic financial market are also revealed.

Basing on the research results the author proposes the method of determining regulatory capital of insurance companies taking into account the volume of activity of the insurers, the structure of assets and liabilities; new methodological approaches to the analysis of macroeconomic indicators of the insurance market, based on grouping of insurers by means of the designed classifier in accordance with the amount of their assets; identifies the problems of formation of optimal investment portfolios by the insurance companies; recommends approaches to assessing capital adequacy of insurance companies with regard to the risks of their activities.

Key words: capital, equity of the insurer, insurance reserves, capitalization, capital adequacy, regulatory capital, average cost of capital.